

BOEKBESPREKINGEN

Dr. Hans F. K. Günther: Rassenkunde Europas.
225 blz. J. F. Lehmanns Verlag, München,
1926. Prijs M. 6.—, geb. M. 8.—.

Dit boekje werd mij door de Uitgevers ter aankondiging in een onzer vaktijdschriften toegezonden. Het schijnt tendeele eene omwerking en uitbreiding te zijn van Schrijver's „Kleine Rassenkunde Europas” en is tevens te beschouwen als een aanvulling van zijn „Rassenkunde des Deutschen Volkes” (1923).

De taak van het schrijven van een populair-wetenschappelijk overzicht, waarin in een klein bestek ook de niet-deskundige op de hoogte gesteld wordt en georiënteerd omtrent den tegenwoordigen stand onzer kennis van een omschreven gebied der wetenschap, is zeker een der moeilijkste. Zulks vereischt niet alleen eene zeer grondige kennis en kritischen kijk, maar tevens en vooral het grootst mogelijke omzicht, teneinde de lezers niet op een dwaalspoor te brengen en hun als werkelijkheid te doen aannemen datgene, waaromtrent nog onzekerheid bestaat.

Welnu, aan deze eischen voldoet dit werkje van Günther mijns inziens in geen deele. Reeds Schrijver's indeeling der menschheid in Europa in 5 rassen: het Noorsche ras, het Westelijke (Mediterrane), Dinarische, Oostelijke (Alpiene) en het Oost-Baltische ras, kan mij geenszins bekoren en staat volstrekt niet op vaste basis.

En zoo vindt men telkens en telkens weer in dit boekje zaken als waarheden verkondigd, waar een groote vraagteeken zeker zeer op zijn plaats zou zijn.

Wat ik eveneens ten zeerste afkeur is het feit, dat de Schrijver in dit werkje ook nog de karakter- en geestes-eigenschappen der rassen in Europa meende te moeten behandelen, waarbij zich dan aansluiten historische en min of meer politieke beschouwingen. En dat alles weer met de meest uitgesproken beslistheid, terwijl het toch wel voldoende bekend is, dat nergens zooveel verschil van meening bestaat als wat aangaat de appreciatie en de beoordeeling der geestes- en karaktereigenschappen van verschillende volken en rassen.

Mijne conclusie kan daarom niet anders zijn, dan dat dit boekje wetenschappelijk van zeer weinig waarde is en dat het voor den niet-deskundigen lezer een groot gevaar oplevert, daar het zoo licht tot verkeerde inzichten en opvattingen aanleiding zal geven.

K. de Z.

A. Kits van Heijningen, Westersche intellect-proeven en primitieve psyche. 87 blz. (Leidsch Proefschr.). Zutphen, Nauta & Co., 1925.

De Heer K. v. H. heeft het intellect van eenige Atjehsche, Javaansche enz. kinderen onderzocht met behulp van de plaatjes van Albertijn (uit diens Gron. Proefschr.), de West-Amerikaansche bewerking (Stanfordrevision) van de proeven Binet-Simon en de platen van Rorschach (Zwitserland).

Bij deze verdienstelijke poging, die met den doctorsgraad is beloond, komt het nu niet in de eerste plaats op de resultaten aan. Er zijn hier — zooals de schr. zelf opmerkt — vele bronnen van niet te vermijden en moeilijk of in 't geheel niet te berekenen fouten: het klein aantal proefpersonen, hun soms alleen bij benadering te schatten leeftijd, de bij het onderzoek gebruikte taal (laag- en hoog Maleisch), waarmee noch proeffleider noch pp. voldoende vertrouwd waren, onbekendheid met op de Holl. en Am. plaatjes voorgestelde dingen en toestanden, enz.

Met de proeven van Albertijn komt schr. tot de „onverwachte” uitkomst, dat de ontwikkeling der Inlandsche schoolkinderen vrij snel gaat tot den leeftijd van tusschen

9 en 10 jaar, daarna wat inzinkt om vervolgens weer stijgend niet veel verder te komen dan die reeds bereikte top. Tot een dergelijke gevolgtrekking geeft ook de uitslag van de proeven der Stanfordrevisie aanleiding. De platen van Rorschach, waarmee we ook bij Amsterdamsche kinderen en studenten weinig succes hadden, laat ik korthedshalve buiten beschouwing.

Het resultaat zou dus zijn (zie blz. 56), dat in het algemeen de *practische* intelligentie niet slechter is dan bij de Europeanen, maar dat onze Westersche intellectproeven niet geschikt zijn om ontwikkeling van het (school?) intellect vast te stellen.

Is deze uitkomst „onverwacht”? Ik geloof het niet. Met de methode Binet-Simon is reeds zooveel gewerkt, dat ze ons niet behoeft te verwonderen. Men weet dat de tests van B.-S. voor jongere kinderen heel gemakkelijk, voor ouderen ook relatief moeilijker zijn, dat de moeilijkheden voor kinderen uit een lager sociaal milieu het grootst zijn en ook voor kleurlingen grooter dan voor blanken. Vele, ook andere proeven dan die van B.-S., hebben aangetoond dat kinderen van kleurlingen tot ongeveer 10 à 12-jarigen leeftijd op school met anderen konden meekomen maar dan weinig verder kwamen of bleven zitten. Eigenaardig daarmee overeenkomend zijn ook de uitkomsten van de proeven, in het Amerikaansche leger met de Stanfordrevisie genomen. Het bleek daarbij, dat ongeveer 100.000 blanke rekruten gemiddeld een zgn. intelligentie-leeftijd bezaten van ruim 13 jaar, terwijl de negers-rekruten het gemiddeld niet verder brachten dan ruim 10 jaar.

Hoe moeilijk het is, tests voor een bepaald milieu ontworpen en geijkt, te gebruiken in een geheel ander milieu is wel gebleken uit de geschiedenis van de proeven van B.-S.: voor Duitschland zijn ze aangepast of aangevuld door Bobertag (zoo m.m. in Nederland), voor Engeland door Burt, voor Amerika door Terman: en het blijkt nu ook weer uit dit Proefschrift.

Tj. DE BOER.

Dr. J. L. Prak: De psychotechniek der beroepskeuze. 272 blz. J. B. Wolters, Groningen, 1925. Prijs f 4.50.

Het onderhavige werk is bedoeld als inleiding tot de studie der psychotechniek.

Deze tak der proefondervindelijke zielkunde kan zich verheugen in een ongevraagd groei in extenso, zooals allen, welke in dit onderwerp belang stellen welbekend is. Het is dan ook hierdoor begrijpelijk en verklaarbaar, dat het standpunt, de meeningen en de werkwijzen der psychotechnici zeer ver uiteen moeten liggen en groote fundamenteele verschillen moeten vertoonen.

Het werk van Dr. J. L. Prak geeft echter niet zoozeer een beschrijving en uiteenzetting dezer verschillende scholen, dan wel een inleiding tot de psychotechniek volgens de opvattingen van den schrijver.

In 12 hoofdstukken wordt den lezer een overzicht over het geheele veld geboden. In de eerste drie daarvan wordt uiteengezet, hoe de psychologie en psychotechniek de eenige redding brengen uit de huidige impasse, waarin industrie, handel en de overige beroepen geraakt zijn door de kritieklooze doorvoering van het motto „de rechte man op de rechte plaats”. Vooral het tekort schieten der z.g. „intuïtieve mensenkennis” wordt in de hoofdstukken: „Kritische analyse van de meest voorkomende gronden voor het kiezen van een beroep” en „Kritische analyse van de meest gebruikelijke methoden om personeel uit te kiezen” in het licht gesteld.

Deze gedeelten uit het werk mogen misschien wel als de best geslaagde beschouwd worden, waar zij op onderhoudende wijze en niet vrij van humor een groot aantal bijzonderheden uit den ontwikkelingsgang der prae-psychotechnische periode weergeven. Het door den schrijver beoogde doel wordt hier bij den lezer zeer zeker wel bereikt.

Over het bezwaar, dat hetgeen waar het eigenlijk op aan komt en wat de feitelijke kracht der argumentatie in deze hoofdstukken vormt, n.l. de meetmethoden, contrôle

en statistiek, eerst in Hoofdstuk XI volgt, kan men heenkomen, indien men de verwijzing van den auteur volgt en dit hoofdstuk eerst bestudeert.

Het buitengewoon beknopte en samengewrongene der hoofdstukken Psychologie en Psychotechniek kan men verklaren uit de noodzakelijkheid om iets dieper in te gaan op de „Army” tests en de resultaten van het psychotechnisch onderzoek der Berlijnsche begaafden-scholen. Het onderzoek van verschillende beroepen en den huidige stand van zaken, geven den lezer echter geen gevoel van bevrediging, daar sterk het gemis aan een beschrijving van instrumentatie en instructie in het algemeen gevoeld wordt. In 't bijzonder kan men onder „den huidige stand van zaken” moeilijk alleen een opsomming van psychotechnici en psychotechnische laboratoria verstaan. De zeer goede literatuurlijst staat hier echter aanvullend tegenover.

Krachtig in zijn polemischen trant is het hoofdstuk: „Bezwaren tegen de psychotechniek”, welks gepassioneerde en polemische geest echter te zwaar en vermoeiend wordt, en daardoor min of meer schade doet aan de kracht der argumentatie in het hoofdstuk: Persoonlijsten contra experimenteel onderzoek.

De lezer, die zich niet misleiden laat en dit gedeelte dus niet aanziet voor de quintessens uit het werk, kan echter zeer zeker de gewenschte introductie in de psychotechniek door middel van het werk van Dr. Prak verkrijgen. Hoewel de bekende intuïtieve menschenkennis er heel slecht in het boek afkomt en de minder kritisch aangelegde enthousiast wel eenig gevaar zou loopen een z.g. laboratorium-psycholoog te worden, blijkt toch nergens, dat Prak de meening voorstaat, dat wij haar geheel zouden kunnen vervangen door het geïnstrumenteerde en het test-onderzoek, evenmin als de mensch in het sociale milieu menschenkennis ontberen kan, integendeel, er op aangewezen is, deze directe menschenkennis bewust of onbewust tot het uiterste te ontwikkelen.

J. C. L. GODEFROY.

Danmarks Folkeminder uitgegeven door „Dansk Folkemindesamling”, deel 31 en 32. (Kopenhagen, Det Schönbergske Forlag 1925).

De deelen, dit jaar door de Deensche folkloristische vereeniging uitgegeven, zijn:

31. H. Z a n g e n b e r g, Danske Bøndergaarder, Grundplaner og Konstruktioner. — Dit boekje bevat een voordracht door den schrijver in 1924 gehouden over het Deensche boerenhuis. Hij betreurt het, dat er tot heden zoo weinig studie van dit onderwerp gemaakt is, iets wat te meer te bejammeren is, omdat er in den laatsten tijd zoo veel verloren is gegaan. Het is onmogelijk de geschiedenis van het Deensche boerenhuis in alle landsdeelen te schrijven, maar met zekerheid kan men wel zeggen, dat het vierkante langhuistype niet, zooals men vroeger meende, een vrij late navolging van kloosters en landhuizen is, maar integendeel betrekkelijk vroeg zich uit het eenzijdige langhuis heeft ontwikkeld. Woning, stallen en bergplaats onder één dak bijeengebracht in één lang huis, dat is het oorspronkelijke boerenhuis-type. Parallel daaraan, werd later tegenover het woonhuis een afzonderlijk, gebouw voor schuren en bergplaatsen gebouwd. Daarna kwam er een dwarsvleugel, zoodat het driezijdige huis ontstond. Eindelijk werd ook de vierde zijde bebouwd. Uit deze ontwikkeling is het te verklaren, dat deze vier zijden vaak los van elkaar staan. Door schuine verbindingen werden zij weldra ook samengevoegd tot een gesloten vierkant. Aan de hand van een groot aantal afbeeldingen en plattegronden laat de schrijver ons deze ontwikkeling zien. Daarop volgen nog eenige opmerkingen over de techniek van het bouwen: naast het met rijs en leem gevulde vakwerk komt ook een tot halve hoogte opgemetselde muur voor. Ook het aanbrengen aan den dakbalk vertoont eenige merkwaardige verschillen.

32. H. U s s i n g, Aarets og Livets Højtider. — In een kort overzicht geeft

de schrijver een beeld van de verschillende gebruiken van het Deensche landvolk. Achtereenvolgens worden behandeld „Jul”, Nieuwjaar, Vastenavond, Voorjaar, Zomer, St. Jan, Herfst, Michielsdag en Sint Maarten. Daarop volgen de gebruiken bij geboorte, doop, vrijage, bruiloft, ziekte, dood en begrafenis. Een aantal afbeeldingen verduidelijken den tekst.

J. DE VRIES.

*Migrations of the Toradja in Central Celebes,
by Walter Kaudern.*

Het boek, waarvan de titel hierboven is opgegeven, vormt het tweede deel van de *Ethnographical Studies in Celebes, Results of the Authors expedition to Celebes, 1917—1920*. In dit werk tracht Dr. Kaudern na te gaan, hoe de Toradja-stammen zich over Celebes hebben verspreid. Persoonlijk kennis gemaakt heeft de Schrijver alleen met enkele stammen van de West-Toradjagroep. Zijne aanrakingen met de leden van de Oost-Toradjagroep zijn heel oppervlakkig geweest. Op de studeerkamer heeft hij nu uit de bestaande literatuur allerlei gegevens verzameld, waaruit hij een schema heeft opgebouwd van een „trek”, die de Toradja's uit een gemeenschappelijk stamland op Celebes zouden hebben ondernomen om zich over Celebes te verspreiden. De Poso Toradja's laat hij komen „somewhere in the tracts of Lake Matano, or in the plain West and N.W. of Malili” (bl. 105). De groep, die door den S. als Koro-Toradja wordt aangegeven (een onderdeel van de West-Toradjagroep) komt van „somewhere between the mouth of the Kalaena and Malili” (bl. 103). De beide opgegeven punten liggen dus dicht bij elkaar.

En dan gaat het van hier uit over hooge scheidingsgebergten, en door diepe ravijnen, die anders bij de stammenverspreiding juist beletselen vormen, heen naar het Noorden. Om dit te bewijzen, worden allerlei dingen bijgebracht, overleveringen en taalgegevens. En hiermede wordt soms op zonderlinge wijze omgesprongen. Verhalen, die niet tot het beoogde doel medewerken, worden voor onjuist verklaard. Taalgegevens van Dr. Adriani worden betwijfeld, of verbeterd, al naar dit noodig is. Ook onder de inlichtingen, die de Schrijver zelf van Inlanders heeft ontvangen, zijn verscheidene onjuistheden. Zoo zouden de To Bada hun zielenland ten Zuiden van de streek die ze bewonen, zoeken, terwijl ieder hunner dat juist in het Noorden plaatst. Zoo zouden de To Lindoe veel met de stammen in het Paloe-dal hebben gevochten, iets, waarvan ik geen spoor heb gevonden; juist het tegendeel bleek waar te zijn.

Het boek maakt nu en dan meer den indruk van een fantasie dan van een studie. Ongetwijfeld zullen de drie groote Toradja-groepen een gemeenschappelijk stamland hebben gehad, maar dat moet men heusch niet op Celebes zoeken. De groote vraag is: Waar zouden de lieden, die aan de Toradja's het aanzijn hebben gegeven (waarschijnlijk door vermenging met de bevolking, die zij in dit land aantroffen bij hun komst) vandaan zijn gekomen? Van het Noorden, dus van den kant van de Filippijnen, of van het Westen, dus van den kant van Achter-Indië of Cochin China. Dat de specifiek Indonesische stroom van het Westen is gekomen, is door de onderzoekingen van andere geleerden waarschijnlijk geworden. In Midden Celebes hebben beide stroomingen elkaar ontmoet; ze hebben zich in de eene streek meer, in de andere minder met elkaar vermengd. Door den eigenaardigen vorm van Celebes, waardoor het land van alle kanten toegankelijk is, is het a priori aan te nemen, dat immigranten van verschillende zijden het land zijn binnengedrongen, en dat ze daarvoor in de eerste plaats de waterwegen hebben gebruikt. Dat ze dit bijvoorbeeld met de Sa'dan- en de Karama-rivieren hebben gedaan, is wel waarschijnlijk.

Door deze vermenging moet men voorzichtig zijn met het gebruik van de overleveringen, omdat sommige afkomstig zijn van het eene, en sommige van het andere volk. Daarom spreken de overleveringen, die betrekking hebben op stamverschuiving elkaar zoo vaak tegen. Vele verhalen vertellen van de bewegingen van Manoeoe, die uit den hemel nederdaalde. Hierbij kan men haast altijd zeker zijn te doen te hebben

met den Indonesischen stroom (veelal de Maleische genoemd, maar deze benaming geeft aanleiding tot verwarring). Dit volk vindt zijn vertegenwoordigers in Makassar en Boegineezen. Maar deze overleveringen mogen niet gebruikt worden bij het bepalen van de bewegingen der Toradja's.

Met de weinige gegevens, die gepubliceerd zijn (waarvan Dr. Kaudern een aantal niet kent), moet een poging, als hij in zijn boek aangedurfd heeft, een speculatie blijven. Wanneer mijn onderzoek van de West-Toradjagroep ten einde is, hoop ik in de gelegenheid te zijn meer materiaal voor de oplossing van dit probleem bij te kunnen dragen. Maar ik vlei mij niet met de gedachte, dat alle raadselen, die zich daarbij voordoen, zullen worden opgelost.

Alb. C. KRUYT.

Wetenschappelijke Bloemlezingen.

Verzamelwerken, door meer dan één schrijver geschreven lijken er maar weinig op, toch iets; feestbundels, zooals er in alle landen al te vele verschijnen, hebben er veel meer van, hoewel de bijeengebrachte stukken vaak geen uitgelezen bloemen mogen heeten, de heterogeniteit van hun inhoud maakt ze als literatuur bijzonder ongeschikt. Deze beide boektypen zijn in den grond geen bloemlezingen, omdat zij bestaan uit ad hoc, nieuw geschreven stukken; de eigenlijke bloemlezingen bestaan uit fragmenten of kleine geheelen uit reeds verschenen grootere werken. Van de litteraire proza-bloemlezingen werd in der tijd op de scholen veel gebruik gemaakt, of liever, naar mijn persoonlijke herinnering, werden zij voorgeschreven maar weinig gebruikt en stonden zij bij de leerlingen in het geheel niet in de gunst. Dit geldt heelemaal niet voor die van lyrische poëzie, die buitengewoon aantrekkelijk en nuttig kunnen zijn, vooral de grootere, die soms met veel smaak en zelfs met objectiviteit en oorspronkelijkheid verzameld werden. Het onderscheidend kenmerk ligt wel hierin, of de afzonderlijke stukken zelfstandige geheelen uitmaken, wier werking dus op zichzelf compleet is, of wel fragmenten, met meer of minder handigheid uit een geheel geknipt, en waarbij het gevoel ons nooit verlaat, dat zij inkompleet zijn en alleen gewaardeerd kunnen worden in hun oorspronkelijken samenhang. Ik verbeelde mij tot dusverre, dat zij in de wetenschappelijke literatuur een Amerikaanse specialiteit vormden, b.v. Jordan „Comparative Religion”, Thomas „Sourcebook for social origins”, 1909 en last not least Park and Burgess „Introduction to the science of sociology” 1921 en daarna nog vier malen gedrukt tot '24. Straks nog even over dit in menig opzicht merkwaardige boek.

Ik ontdek nu, dat in Duitschland het zelfde type van boeken en wel op sociologisch of verwant gebied ook voorkomt. Eigenlijk mak ik niets zeggen, over wat ik het eerste noemen zal, omdat het buiten het gebied van ons tijdschrift staat en bovendien wel bepaald voor de hoogste klassen van „Realschule” en gymnasium geschreven werd, bovendien ook zeer bepaald voor Duitschers bestemd is. Ik bedoel dan Friedrich Wolters „Der Deutsche, ein Lesewerk”, 1925; het eerste deeltje voert als titel „Das Bild der Antike bei den Deutschen”, en het tweede „Sicht in Vorzeit und Mittelalter”. Beide bestaan alleen uit citaten van grootendeels wat oudere Deutsche schrijvers, historici meest, zoo ongeveer van 1750 tot 1850, maar ook eenige nieuwere. Het doel is niet eigenlijk wetenschappelijk in engeren zin, maar hoog-paedagogisch, en hiervoor lijkt het mij uiterst geschikt en dus in vele opzichten ook voor Nederlanders in hooge mate aanbevelenswaardig.

Werner Sombart met H. L. Stoltzenberg gaven samen een echte bloemlezing op ons gebied uit, getiteld „Soziologie”, de vierde oplage verscheen in 1924, belangstelling bleek er dus te zijn. Sombart schreef eene interessante voorrede, waarin hij dit vak, in tegenstelling tot de Geschichtsphilosophie, definieert als — „die systematische Erfahrungswissenschaft vom menschlichen Zusammenleben”, p. 6. Hij onderscheidt dan vooral de naturalistische, psychologische of westersche Soci-

ologie, gelukkig met talrijke aanhangers in Duitschland, en de geesteswetenschappelijke, noölogische, Deutsche. Sombart maakt eene diepe buiging voor deze laatste, op grond dat de methode der natuurwetenschappen niet deugt voor de sociale verschijnselen, en dat zij den geest niet moet trachten af te leiden uit iets anders. Mij dunkt, het laatste, mogelijk of niet, kan *nooit* tot het gebied der S. behooren, en wat de methode betreft, zoo is de tegenstelling feitelijk meer: erkenning en toepassing van de strengst mogelijke methode en speciaal van de onmisbaarheid der inductie, of wel: methodeloos geredeneer en speculatieve fantasterij. Sombart slaat dan de tegenstelling: theoretisch-empirisch voor, waarbij het tweede ongeveer bedoelt wat mij ook het ware lijkt, p. 11. Zooals Sombart de eerste schetst, lijkt zij mij „schlechthin”, dat wat wij bovenal vermijden moeten.

Sombart en zijn medewerker brengen ons dan fragmenten over algemeene S., gekozen uit Comte, Spencer, Schäffle, Tönnies, Tarde, Gierke, Ward, Breysig, Simmel, Spann, Scheler en Max Weber, dus uit auteurs van beide richtingen, en wel van eenigen, die anderen heelemaal niet als sociologen zouden beschouwen, allermint tot hen wier werk in een bloemlezing thuis behoort. Alle opgenomen fragmenten zijn zeer wel, zoo als zij aangeboden worden, te begrijpen en te genieten. — Zij behooren alle zonder onderscheid, bijna, tot de praterige, gezellige wetenschap: scherpe tegenstelling tusschen bewering (lang niet het zelfde als wetenschappelijke hypothesen!) en bewijsvoering wordt niet gemaakt, van eigenlijk onderzoek is nergens iets te bespeuren, honderd maal meer van deze bloemen en van de struiken waarvan zij geplukt zijn, zou ons niets verder brengen, maar onze wetenschap laten waar zij nu is. Ik leg mij de pijnlijke vraag voor: kan een dergelijk boekje ons die aanhangers winnen, onder jongelui of onder hare vijanden en de sceptici tot dusverre, die zij zoo dringend noodig voor haar werk behoeft, ik bedoel de extra-positieve geesten, want zulke en zulke alleen zijn noodig voor de wetenschappelijk-vruchtbare behandeling van onze verschijnselen, die volgens de ervaring zoo buitengewoon licht tot het omgekeerde verleiden.

En nu het laatste boek, dat ik bespreken wilde: het eerste deel eener serie getiteld „Soziologische Lesestücke”, uitgegeven door F. Oppenheimer en G. Salomon bij G. Braun in Karlsruhe; dit eerste deeltje heet „Begriff der Gesellschaft in der allgemeinen Soziologie”, met inleiding van den tweede der genoemde heeren. Het boekje bevat van velerlei sociologen uit verschillende landen stukken, die wel geheele vormen, over allerlei zeer algemeene vraagstukken, die geen van alle doorvorscht, veeleer wat algemeen bepraat worden. En onder de gekozen auteurs zijn er, die, dunkt mij, deze eer niet verdienen, maar ook zeer goede, en de stukken zijn in het algemeen wel karakteristiek gekozen. De bloemlezing op oekonomisch gebied, die de verzamelaar tot voorbeeld koos, Diehl-Mombert „Ausgewählte Lesestücke zum Studium der politischen Oekonomie”, onderscheidt zich echter van deze, doordat in de oekonomische eng-bepaalde vraagstukken b.v. de valuta, in ieder deel besproken worden, wat een belangrijk verschil vormt. Natuurlijk wordt ook in deze stukjes veel belangrijks en goeds afgedrukt, maar ik betwijfel toch, of deze vorm wel didactisch gerechtvaardigd is.

Park en Burgess geven heel wat meer dan hun bloemlezing, en wel vóór ieder hoofdstuk I. eene korte inleiding van hen zelve, II. de vaak zeer origineel gekozen fragmenten, telkenmale in verscheidene ondergroepen verdeeld, dan III. „investigation and problems”, weer van hen, daarna de uitvoerige, ook voor deskundigen waardevolle, zeer rijke bibliographie, onderwerpen voor opstellen, en eindelijk vraagstukken ter discussie, alles gesloten door een zeer uitvoerig register; het boek telt 1040 bladzijden. In zijn soort komt mij dit werk zeker het allerbeste voor, en misschien uiterst geschikt als handleiding voor den akademischen docent, terwijl de bibliographieën voor iedereen groot nut zullen hebben.

Cahiers de la Nouvelle Journée. No. 4. La cité moderne et les transformations du droit.
230 blz. Librairie Bloud & Gay, Paris, 1925.
12 francs.

Uit dit 4e dezer Cahiers blijkt niet meer dan dat ze elk over een groot actueel probleem een reeks studies willen geven en het werkinstrument en den band vormen van hen, die ter oplossing dier problemen vóór alles op „un libre et généreux effort de pensée” rekenen. De vorige 3 betroffen Paul Bureau, *Le Témoignage d'une génération*, en Qu'est-ce que la mystique. In de 30 blz. boekbespreking, die het Supplément tot het 4e Cahier (*Les idées et les livres*) biedt, valt een vaste lijn niet te onderkennen. Vaag is ook wat Paul Archambault in het voorwoord zegt ter motiveering van samenstelling en titel van dit Cahier en ten betooge dat het, ook uit een oogpunt van democratie, niet in tegenspraak komt met de aspiraties in dienst waarvan de Nouvelle Journée staat.

De eerste studie, van Hauriou, betreft *La Théorie de l'Institution et de la Fondation* (Essai de Vitalisme social). Is het wel juist om, wanneer men het groote publiek den door de Fransche juristen in de laatste 40 jaren gebrachten vooruitgang in de wetenschappelijke rechtsbeoefening wil doen kennen (aldus Archambaults voorwoord), over een problemencomplex als dat der rechtspersoonlijkheid een der grootmeesters zijn eigen theorie te doen uiteenzetten, inplaats van de voortgroeiende verscheidenheid te laten uitkomen? Voor den jurist is de filosofisch verbrede samenvatting van Hauriou's theorie belangrijk, al gingen soms de fijne kantjes er wat af.

Te simplistisch in zijn historische beschouwing der richtingen werd ook Bonnetcase, in zijn verhandeling *Où en est le droit civil?* Maar nog dankbaarder zal hier de jurist, die geen tijd vindt voor de lezing der nieuwste werken van Bonnetcase en der theoretische gedeelten van zijn Supplément op Baudry-Lacantinerie, naar dit korte doch rijkelijk en up to date inlichtende overzicht grijpen.

Heel wat concrete problemen haalt, met actueele voorbeelden, Georges Renard onder den titel *Souveraineté et Parlementarisme* overhoop. Zelf minder hoofdfiguur nog, markeert hij de richtingen (Gény, Duguit, Hauriou) scherper; boeiend schrijft hij, en slechts zijn overdadige aanhaling der natuurkunde (Duhem) ontsiert hier.

Louis Rolland geeft welkome voorlichting omtrent een hoofdp probleem van Fransch staatsleven: decentralisatie in de administratie; hij behandelt daarbij ook bv. het *régionalisme*. Paul Cuche overziet de ontwikkeling der arbeidsreglementatie, en wel als een treden van het regime van het contract (privaatrecht) in dat van de *institution* (publiekrecht), zoowel door wetgeverstusschenkomst als door spontane corporatieve organisatie; staking en *syndicat* vinden hier bespreking.

In hun 200 blz. geven deze 5 studies een goed denkbeeld van veel van het beste der modernste Fransche theoretische rechtswetenschap, zij het ook niet zeer egaal over de geheele linie, zoowel wat de richtingen als wat de stof betreft.

M. P. VRIJ.

Jahrbuch für Soziologie, Band I. Ein internationales Sammelwerk. 385 blz. J. Braun, Karlsruhe i. B., 1925. Prijs Mk. 12.—, geb. Mk. 15.—.

In de voorrede deelt de samensteller, Prof. G. Salomon, het doel van dit nieuwe jaarboek mede. De isoleering der Duitsche wetenschap moet opgeheven worden en internationale samenwerking dient wederom te ontstaan, opdat deze wetenschappelijke samenwerking op geestelijk gebied wederom een eenheid zal doen ontstaan, die Europa en Amerika omvat. Daar in de sociologie de rechts-, staats-, historische en wijsgeerige wetenschappen elkaar ontmoeten, leent zij zich daarvoor in het bijzonder. Beter dan in maandperiodieken kunnen in een jaarboek de bestaande verschillen en tegenstellingen

aan den dag treden. Het gebouw der wetenschappen moet verbouwd worden daar de officieele vakindeeling talrijke gebieden heeft laten verarmen. De vroegere universaliteit der filosofie moet herwonnen worden. De filosofie wentelt thans de problemen te veel af naar de zelfstandige speciale wetenschappen en is daardoor scholastisch. De realiteit moet echter direkt gezocht worden in de sociale processen en instituten. De richting, die naar een dergelijk universalisme streeft, heet de sociologische. Het doel is dus niet om naast de bestaande wetenschappen een nieuwe categorie, een „reine” sociologie te brengen, maar veel meer om de wetenschappen van recht, geschiedenis, kultuur en godsdienst van uit algemeen sociologisch gezichtspunt te bezien.

Om bovenvermelde redenen moet het verschijnen van dit jaarboek toegejuicht worden. De inhoud is veelzijdig en door zijn internationaal karakter interessant. Ieder zal er op zijn gebied iets in vinden dat door frischheid of originaliteit prikkelt tot eigen verder onderzoek. De anthropoloog zal het eerst Barnes lezen over „Anthropologie und Geschichtswissenschaft”, de jurist zal aan de „Soziologische Jurisprudenz in Amerika” van Pound, zijn hart ophalen en de beoefenaar der staatswetenschap zal met belangstelling kennis nemen van de „Soziologie des Staates” van Oppenheimer. De wisselwerking, die er van deze denkers op elkaar en de lezers in geestelijk opzicht internationaal zal uitgaan, maakt dat het jaarboek ongetwijfeld een zeer nuttig opbouwend werk kan verrichten. We achten de lectuur dan ook van belang voor ieder, die niet door te sterk specialiseer van inspiratie verstoken wil worden bij de studie van een der sociale wetenschappen en op de hoogte wil zijn van de stroomingen in zijn vak.

J. J. VON SCHMID.

Julius Binder: Philosophie des Rechts, Berlin, G. Stille, 1925. Prijs Mk. 30; geb. Mk. 36.

Een werk van meer dan duizend bladzijden in alle punten te bespreken in kort bestek, is ondoenlijk, en trouwens ook niet noodig. Doel eener aankondiging van een werk als het onderwerpelijke behoeft slechts te zijn een korte weergave van de strekking van schrijver's gedachtengang, waarop het werk is gebouwd; belangstellenden kunnen het werk zelf dan desgewenscht ter hand nemen.

Wanneer wij ons dan ook tot een aldus opgevatte bespreking beperken, zouden wij schrijver's wijsgeerige opvatting willen aanduiden als een in het bijzonder op Fichte steunende idealistische wijsbegeerte, waarbij de rechtsidee de kern zijner rechtsfilosofie uitmaakt. Gelijk Binder in zijn scherpzinnig geschrift „Rechtsbegriff und Rechtsidee”, aan Stammier gewijd, reeds uiteenzette, dat diens rechtsbegrip slechts een „empirischer Allgemeinbegriff” is, wordt dan ook thans niet het rechts-begrip, doch de rechts-idee middelpunt zijner rechtsbeschouwing.

Leerrijk, gelijk trouwens het geheele werk is, wordt deze opvatting op wellicht al te uitvoerige wijze gestaafd aan de hand van Kant's en Fichte's leerstellingen, aan welken laatsten schrijver hij, zij 't ook als voortbouwende op diens voorganger, de voorkeur geeft, doordat deze de eenheid van „theoretische en praktische Vernunft” — gemakshalve bezigen wij de Duitse terminologie — wist door te voeren; aldus worden niet slechts de „vormen” van ons denken blootgelegd, doch treedt ook de „inhoud” daarvan aan den dag, waarom 't juist te doen is. Aldus toegepast op de rechtsfilosofie, komt 't bij Binder derhalve niet zoozeer op het rechts-begrip, doch op de rechts-idee aan. Terwijl 't eerste aanleunt aan een onderzoek der natuur en dan ook in de wereld van het zijnde zich blijft bewegen, verwijlt de rechts-idee in de wereld van het „Sollen”, doch kan deze idee dan ook niet door middel van een kritische analyseerende methode gewonnen worden. Met een „empirische Kulturwelt” kan Binder zich dan ook niet tevreden stellen; hij zoekt naar een aan de idee (rechts-idee) aanpassende opvatting, en vertegenwoordigt in dien zin een „idealis-

tische" rechtsopvatting, wenscht daarom ook niets te weten van fenomenologische opvattingen, gelijk deze dan, ook wat Husserl en Reinach betreft, uitvoerig door hem besproken worden.

Op welke wijze nu ontwikkelt Binder zijn aldus aan de rechtsidee en niet aan het „empirische Recht" aangepaste rechtsopvatting? Voorop is te stellen, dat hij hiermede niet bedoelt wat hij noemt de regulatieve rechtsidee, den beoordeelingsmaatstaf, dien ook Kant en Stammler aannemen, doch dat Binder hier gewaagt van de rechtsidee in haar constitutieve functie, derhalve opgevat als het „bedingende Moment aller empirischen Rechtswirklichkeit". Bezien wij zulks nader, dan ziet Binder in deze door hem bedoelde rechtsidee „die Idee einer Zwangsgemeinschaft unter Menschen", waarbij de mensch niet als „Einzelwesen in seinem Fürsichsein", doch als „Glied der menschlichen Gemeinschaft" wordt aangemerkt, en de gemeenschap als een eigen, niet-afgeleide persoonlijkheid beschouwd wordt. Aldus wordt het gemeenschapsleven bezien vanuit het oogpunt dier samenhoorigheid, en ligt dus de „zin", de beteekenis dier gemeenschap in haar doel, het samenhoorig-zijn, dus aan haar inhoud. Derhalve moeten wij volgens Binder niet blijven staan bij den vorm, het formeele element, waarop Stammler het oog heeft bij zijn onderzoek naar het recht (rechtsbegrip, door hem aangeduid), — diens kritisch analyseeren toch betreft slechts de empirische wereld —, doch wij moeten ons volgens Binder daarboven verheffen in het rijk der „Zwecke" teneinde den waren aard van het recht, de rechtsidee, te doorgronden. Deze is derhalve niet te vinden met een onderzoek der empirie, omdat 't hier gaat om een onderzoek naar de beteekenis, niet naar het „zijn" van het recht.

Vraagt men ons nu, of Binder aldus niet op z.i. kritisch analyseerende wijze, doch door speculatie (bezinging) het doel bereikt de rechtsidee te doorgronden, dan gelooven wij in alle bescheidenheid zulks ontkennend te moeten beantwoorden. Immers blijkt bij telkens hernieuwde raadpleging van zijn op „Grund und Zweck der Gegenstände des Rechts" gericht onderzoek, — wij laten de terminologie korthedshalve buiten bespreking —, dit tenslotte toch weder een kritische analyse van de empirie; 't kan ook wel niet anders, en 't blijkt ook wel uit Binder's eigen inlassching van het begrip van maatschappelijken dwang, hierboven bedoeld, dat tenslotte dit begrip toch door waarneming van hetgeen men rechts-verschijnselen noemt, daaruit als het essentieele wordt afgeleid.

Zijn speculatief onderzoek, zijn op den „zin" van het recht gericht onderzoek komt ons voor een gevolg te zijn hiervan, dat hem het recht als cultuur-verschijnsel voor oogen heeft gestaan, derhalve als verschijnsel, dat tot inhoud heeft een „Sollen", een behooren, in tegenstelling met (natuur)-verschijnselen, waaraan zoodanige normatieve inhoud ontbreekt; intusschen brengt zulks niet mede de noodzakelijkheid daarom bij opsporing van deze cultuur-waarde, gelijk het recht is, af te wijken van een kritisch-analytisch onderzoek van dergelijk (cultuur)verschijnsel; meende hij dan ook een speculatieve methode te (moeten) volgen, inderdaad kwam hij toch weer terug op bedoelde door hem verworpen analyseeringsmethode.

Hierbij meenen wij het te mogen laten: de belangstellende kan desgewenscht het werk zelf ter hand nemen om zich in Binder's rechtsopvatting te verdiepen en kennis te nemen van zijn beschouwingen omtrent de in verband met zijn rechtsidee samenhangende transpersonalistische beschouwingswijze, en met de daarmede weder verband houdende beschrijving der „ideologieën" der politieke partijen. Evenmin gaan wij in op de hoofdstukken, gewijd aan vraagstukken als vrijheid en gelijkheid, vrijheid en dwang, het wezen der gerechtigheid, noch op de beschrijving der rechtscategorieën en verdere onderwerpen, in elke rechtsphilosophie te vinden. Een overvloed van stof ligt in het lijvige werk opgestapeld, dat een overtuigend bewijs is van schrijver's werkkraft en groote belesenheid; jammer is slechts, dat schrijver zich vaak aan beschouwingen van zuiver polemischen aard overgeeft; zijn toch al moeilijk leesbaar werk zou anders aan leesbaarheid gewonnen hebben, tevens minder wijdloopig en daar-door overzichtelijker geworden zijn.

G. J. VAN BRAKEL.